

Issittumi peqqissuseq

Kalaallit Nunaanni peqqinnissakkut unammilligassat ilarpassui aamma issittumi sumiiffinni allani unammilligassaapput. Immitsinnut ilikkagaqatigiissinnaavugut Kalaallit Nunaannilu nappaatit nakkutiginnissaannut, pinaveersaartinnissaannut katsorsarneqarnissaannullu pikkorinnerulerutta, immikkut ilisimasallit marluk, ataatsimeersuarnermi peqataaqqammersut, oqarput

ATAATSIMEERSUARNEQ

Trine Juncher Jørgensen
trine@sermitsiaq.gl

Issittumi peqqissuseq sammillugu nunat tamalaat 17-issaannik ataatsimeersuarnerat »Circumpolar Health« aggustip 12-anit 15-ianut Københavnimi ingerlanneqarpoq, Danmark Kalaallit Nunaallu aqqissuussioralugit. Ataatsimeersuarneq, ilisimatuunit nunarsuarmit tamarmeersunit peqataaffigineqartarpoq, issittumi sumiiffinni assigiingitsuni ukiut pingasukkaarlugit ingerlanneqartarpoq. 2015-imi ataatsimeersuarneq

Finlandimi ingerlanneqarpoq, ukiullu pingasut qaangiuppata Rusland ataatsimeersuartsitsisuusaaq.

Ataatsimeersuarnermi saqqummiussit ilagaat Peqqissutimut Ilisimatusarnermullu Naalakkersuisoq Doris Jakobsen Jensen, Københavns Universitetimi rektori Ulla Wever, Nunavummi ministerip tullia Levinia Brown, Alaskami Anhoragemimi universitetimi inuit peqqissusaannut professori Rhonda Johnson, ilisimatooq Aviája Lyberth Hauptmann, professor Eske Willerslev allarpassuillu. Issittumi nunanit tamanit peqataasut 400-t ilisimatusarnermi paasisat nutaat oqaloqatigiissutigalugit attaveqaatsarsiorlutillu ataatsimeersuarput.

– Kalaallit Nunaanni peqqissutsikkut unammilligassat aamma Canadap avannaani, Ruslandimi, Alaskami aammalu Norgemi, Sverigemi Finlandimilu saamit akornanni atugaapput. Peqqissutsikkut unammilligassat arlalissuit ataatsimoorluta aqqiissutissarsiorpavut. Assersuutigalugu tassaasinnaapput tuberkulose, nappaatit atoqatigiinnikkut tunillaanneqartarput, nakuusernermik imigassamillu imaluunniit tarnikkut peqqissuseqarnikkut unammilligassat. Issittumi sumiiffinni allani qanoq iliortoqartarnera ilinniarfigisinnaasorujussuuarput. Kalaallit Nunaanni sammineqartorujussuaq tassaavoq qanoq isilluta inuuneramik pitsaanerumik pilersitsisinaanerluta, amerlanerusat toqu pinnagu inuuneq toqqartarniassammassuk. Tamatumunnga atatillugu Uummannami Børnehjemmimi erinarsoqatigiit erinarsuutaat tusaallugu qiimmallannaqaaq. Kingorna imminut toquttarnerup pinaveersaartinnissaa oqaloqatigiissutigaarput, meeqqalli erinarsuutimikkut takutipaat inuuneq qanoq isumaqarnerisq. Oqaluuserisarput alla tassaavoq naggueqatigiitsinni genetikki (timikkut sananeqaaterput), tamannalu qanoq isilluni nunarsuarmit sumiiffinnit allanit qanoq isilluni allaanerussuteqarnerisq. Genetikki annertunerumik ilisimatusarfigisariaqarparput, nunatsinni nappaatit atugaasut ilisimasaqarfigilerujumallugit. Assersuutigalugu puakkut nappaat qaqu-tigoortoq, Kalaallit Nunaannilu naartusut taassuminnga misissorneqartarput. Aamma sukkornermik nappaatit timip sananeqaataa pissuteqarpoq, assersuutigalugu kitaamiut nappaammik atugaanerannit allaanerumik atugaqartitsisumik. Tamanna aamma atuuppoq kræftimik nappaatinut assigiingitsunut nappaatinullu katsorsarneqarsinnaanngitsunut allanut. Ataatsimeersuarnermi ilisimatusarnermi paasisat nutaajunerpaat saqqummiunneqarput, tamakkunatigullu nakkutilliinermut, pinaveersaartitsinermut katsorsaanerimullu periarfissanik takutinneqarput, Kalaallit

Nunaanni Inuussutissanut Timigissarnermullu Siunnersuisoqatigiinni siulittaasoq, nakorsaq Gert Mulvad oqarpoq.

Attaveqarfiit pingaarutillit

Siullermik 1967-imi ataatsimeersuortoqarmalli issittumi pissutsit annertuumik ineriartorsimapput.

– Issittumi timikkut nappaatinik isiginne-runitsinnit ullumikkut tarnikkut nappaatit samminerulersimavagut. Ilanngullugulu inooriaatsikkut nappaatit, soorlu sukkor-neq, siusinnerusukkut inuiaqatigiinni issittormiuni atugaasimangitsoq. Issittumi inuiaqatigiit aamma ataatsimoorussutigaa peqqinnissaqarfiit imminnut ungasissorujussuarmiittuunerat, pilersorneqarnermik, toqqortaatissaqarnermik, peqqinnissamut atortunik imermillu pilersorneqarnermik unammilligassat, tamatumalu qaavatigut silap pissusiata allanngoriartorneranik, innuttaasunik sunniisunik, unammilligassat, Ilisimatusarfimmi professorei aamma International Union for Circumpolar Healthimi (IUCH) præsidenti Anders Kock oqarpoq, erseqqissaatigaalu tamatumani suliatigut ataatsimoorussarpassuaqartoq, Issittumi nunat akornanni pilersinneqarsimasunik, pissitsinik immikkut itunik ilisimasaqarnerulersitseqataasimasunik.

– Uanga nammineq nappaatit tuniluuttartut pillugit issittumi attaveqatigiittartuni peqataavunga, tassani ilisimatusarikkut allaatigisat allagatigiissutigisarlutigit nalunaarusianillu saqqummiussisarluta, issittumi pissutsinik immikkut samminnit-tunik, pisumi aalajangersimasumi peqqinnissaqarfiup eqqortumik aalajangiinissaanut ikiuutaasinnaasunik. Assersuutigalugu tuberkulose-mut tunngasutigut, tamatumani ilisimatusarnerup takutissimmamagu nappaatit katsorsarneqarnerani periseq kiitaamiuni atorneqartoq Kalaallit Nunaanni atorneqarsinnaanngitsoq.

Inuuneritta II-p taartissaa

© Trine Juncher Jørgensen

– Ataatsimeersuarnermi ilisimatusarnermi paasisat nutaajunerpaat saqqummiunneqarput, tamakkunatigullu nakkutilliinermut, pinaveersaartitsinermut katsorsaanerimullu periarfissanik takutinneqarput, Kalaallit Nunaanni Inuussutissanut Timigissarnermullu Siunnersuisoqatigiinni siulittaasoq, nakorsaq Gert Mulvad oqarpoq.

På konferencen fremlægges forskningsresultater, og deri bliver vi opmærksomme på nye muligheder i forhold til overvågning, forebyggelse og behandling, sagde formand for Kost- og Ernæringsrådet, læge Gert Mulvad.

Sundhed i Arktis

Mange af de sundhedsudfordringer, man står over for i Grønland, er de samme, som man står overfor i de øvrige arktiske egne. Vi kan lære af hinanden og blive bedre til at overvåge, forebygge og behandle sygdomme i Grønland, lyder det fra eksperterne, der netop har mødtes til konference

KONFERENCE

Trine Juncher Jørgensen
Trine@sermitsiaq.gl

Den 17. Internationale konference »Circumpolar Health« med fokus på sundhed i Arktis løb af stablen i København fra 12.-15. august med Danmark og Grønland som arrangør. Konferencen, der tiltrækker forskere fra hele verden, afholdes

hver tredje år i forskellige arktiske egne. I 2015 foregik konferencen i Finland og om tre år er det Ruslands tur til at overtage værtsrollen.

Blandt oplægsholderne var Naalakkersuisoq for Sundhed og Forskning, Doris Jakobsen Jensen, rektor ved Københavns Universitet Ulla Wever, viceminister i Nunavut, Levinia Brown, professor i folkesundhed ved universitetet i Anchorage, Alaska, Rhonda Johnson, forsker Aviája Lyberth Hauptmann, professor Eske Willerslev og mange

– Peqqissutsimut Ilisimatusarnermullu naalakkersuisoqarfimmit kommunit peqqinnissamik suliniuteqarnerat pitsaanerusumik tapersersorusupparput. Kommunit sumit killissimanerat tusaaniarnerussavarput, piginnaasatigullu ineriartortitsinerat ingerlatassanillu aallartitassaannik tapersersussallutigit, naalakkersuisoqarfimmi pisortaq Tine Pars, ilisimatusarnermik ataqaatigiissaarisooq Sten Lund ilagalugu ataatsimeersuarnermi peqataasooq, oqarpoq.

– I Departementet for Sundhed og Forskning vil vi gerne understøtte kommunerne bedre i deres sundhedsforebyggende arbejde. Vi skal i højere grad lytte til, hvor kommunerne er, og understøtte deres kompetenceudvikling og de processer, de skal sætte i gang, sagde departementschef Tine Pars, der deltog i konferencen sammen med forskningskoordinator Sten Lund.

Oqalugiarnermi tusarnaaqataasut ilagaat Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfimmi pisortaq Tine Pars, taassumalu Inuit Peqqissuunissaannut pilersaarutit Inuuneritta II-p 2019-ip kingorna taartissaa sulissutigilersimavaa.

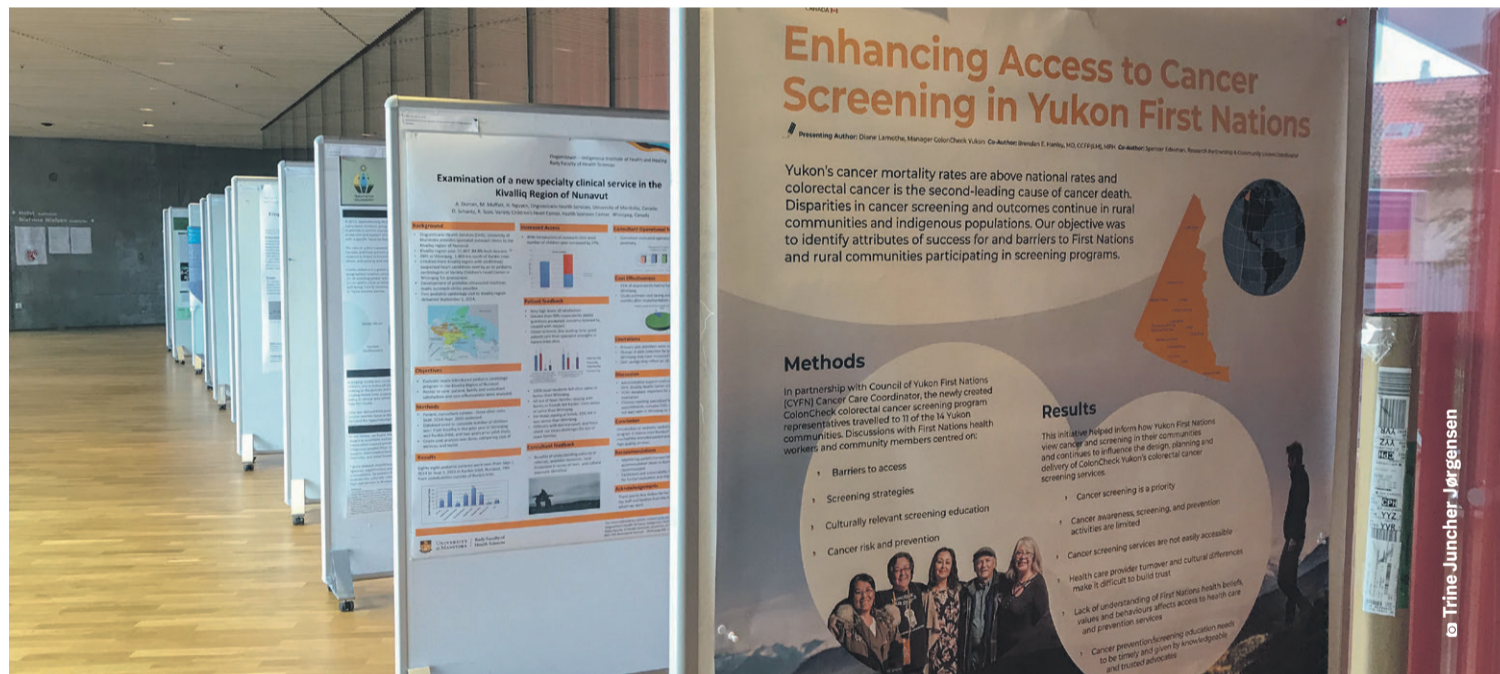
– Inuunerittami suliarisimasavut nalilersorsimavagut, siunissamullu qanoq pisoqas-

sanersooq pilersaarusiussaagut. KRAM-imik paasisitsiniaanerit (Nerisassat, Imigassat Timigissarnerlu) ingerlatiinnarneqassapput, kommunilli peqqinnissamik suliniuteqarnerat naalakkersuisoqarfiup pitsaanerusumik tapersersorusupparput. Kommunit sumit killissimanerat tusaaniarnerussavarput, piginnaasatigullu ineriartortitsinerat

ingerlatassanillu aallartitassaannik tapersersussallutigit. Pineqarpoq akisussaaffimmik tunniussineq tigusinerlu, Tine Pars oqarpoq, saqqummiussinermilu immikkut soqutigisimavaa sumiiffimmi innuttaasut qanoq isilluni akulerutsillugillu peqataatinneqalersinnaanerannik saqqummiussa.

– Kommunit akulerutsinnerisa saniati-

gut ilinniagaqartitsineq anguniassavarput, taamaasilluni peqqissutsip siuarsarneranik sulinermi amerlanerusut peqataatilerlugit. Tassaasinnaavoq inuit peqqissusaannik bacheloritut assigisaatulluunniit ilinniagaqarneq.

Ataasinngornermit pingasunngornermut Københavnimi Panuminstittumi issittumi nunani peqqissuseq sammillugu ataatsimeersuortoqarpoq. Kalaallit Nunaannit peqataapput Peqqissutsimut Ilisimatusarnermullu Naalakkersuisoq Doris J. Jensen, kiisalu naalakkersuisoqarfimmi peqqinnissaqarfimmilu atorfillit arlallit.

Mandag til onsdag var der conference på Panuminstittutet i København med fokus på sundhed i de arktiske lande. Fra Grønland deltog Naalakkersuisoq for Sundhed og Forskning, Doris J. Jensen samt flere ansatte fra departementet og sundhedsvæsenet.

flere. 400 deltagere fra alle dele af det arktiske område var mødt frem for at diskutere nye forskningsresultater og netværke.

– De sundhedsemner der rører sig i Grønland, rører sig også i det nordlige Canada, i Rusland, Alaska og blandt samerne i Norge, Sverige og Finland. Vi har en lang række sundhedsudfordringer, som vi forsøger at finde fælles løsninger på. Det kan for eksempel være tuberkulose, seksuelt overførte sygdomme, udfordringer med vold og alkohol eller den mentale sundhed. Vi kan lære rigtig meget af, hvad man gør andre steder i Arktis. Noget der fylder meget i Grønland er, hvordan vi skaber et bedre liv, så flere vælger livet frem for døden. Og i den forbindelse var det opløftende at opleve Børnehjemmet Uummannaq kor synge. Bagefter talte vi om selvmordsforebyggelse, men faktisk viste børnene med deres sang, hvad der giver mening i livet. Et andet emne vi diskuterer, er, genetikken i vores befolkningsgrupper, og hvordan den adskiller sig fra andre steder i verden. Vi er nødt til at lære mere om genetikken for at få en større

viden om de sygdomme, som gør sig gældende i vores landsdel. Det er for eksempel tilfældet med en sjælden leversygdom, som gravide testes for i Grønland. Også inden for diabetes-området har man fundet nogle genetiske forhold, der betyder, at sygdommen får et andet forløb end den for eksempel har i den vestlige verden. Dette gælder også forskellige kræftformer og andre kroniske sygdomme. På konferencen fremlægges de nyeste forskningsresultater, og deri bliver vi opmærksomme på muligheder i forhold til overvågning, forebyggelse og behandling, sagde formand for Ernærings- og Motionsrådet i Grønland, læge Gert Mulvad.

Vigtige netværk

Siden den første konference i 1967 er der sket store udviklinger i de arktiske forhold.

– Vi er gået fra en mere mekanisk opfattelse af de fysiske forhold i Arktis til at vi i dag taler mere om de psykiske forhold. Dertil om livsstilssygdommene såsom diabetes, som man ikke så tidligere i de arktiske

samfund. Fælles for de arktiske samfund er også de store afstande med langt mellem sundhedsstationerne, små befolkningsgrupper, udfordringer med forsyning, opbevaring, sanitet og vandforsyning og dertil også nogle klimaforandringer, der påvirker befolkningerne, sagde professor ved Ilisimatusarfik og præsident for International Union for Circumpolar Health (IUCH), Anders Koch, der fremhævede de mange faglige fællesskaber, der er etableret på tværs af landene i Arktis, og som bidrager til større viden om særlige forhold.

– Jeg er selv en del af et arktisk infektionsnetværk, hvor vi både skriver forskningsartikler sammen og udgiver rapporter med særlige fokus på forholdene i arktiske egne, som kan hjælpe sundhedsvæsenet med at træffe de rette beslutninger i en given situation. Det kan for eksempel være i forhold til tuberkulose, hvor forskning har vist, at man ikke kan benytte samme metode i Grønland, som i den vestlige verden.

Erstatning for Inuuneritta II

Blandt tilhørerne var også departementschef i Departementet for Sundhed, Tine Pars, der aktuelt arbejder på, hvad der skal erstatte Folkesundhedsprogrammet Inuuneritta II efter 2019.

– Vi har defineret vores indsatser i Inuuneritta, men fremadrettet skal vi planlægge, hvad der så skal ske. KRAM-faktorerne (Kost, Rygning, Alkohol og Motion) fortsætter, men i departementet vil vi gerne understøtte kommunerne bedre i deres sundhedsforebyggende arbejde. Vi skal i højere grad lytte til, hvor kommunerne er, og understøtte deres kompetenceudvikling og de processer, de skal sætte i gang. Det handler om at give og tage ansvar, sagde Tine Pars, der især har været interesseret i de oplæg, der handler om, hvordan man involverer og engagerer borgerne lokalt.

– Udover involvering af kommunerne skal vi satse på uddannelse, så flere kan understøtte arbejdet med sundhedsfremme lokalt. Det kunne være etablering af en uddannelse som folkesundhedsbachelor eller lignende.